

КОНФЛІКТИ І ПОРОЗУМІННЯ У СЕРЕДОВИЩІ МІЩАНСТВА ЛЬВОВА XVI СТОЛІТТЯ

Ірина ЗАМОСТЯНИК

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4696-350X>

кандидат історичних наук,

науковий співробітник,

Інститут народознавства НАН України,

відділ історичної етнології,

проспект Свободи 15, 79000, Львів, Україна,

e-mail: Zamostianyk@nas.gov.ua

**Ольга Гуль. Львів у XVI столітті: місто
конфліктів та порозумінь: монографія.**

Львів: б. в., 2018. 304 с.:

додат. + бібл. + імен. покажч.

Львів XVI століття був одним з найважливіших міських осередків Східної Європи містом, де розвивалися численні ремесла, співіснували представники різних етносів і конфесій та відбувався постійний вплив людності іззовні.

Історична наука пропонує чимало студій, присвячених різним аспектам життя давнього Львова. Щоправда, дослідники частіше звертали увагу на розбудову міста [9; 8; 7; 1], його соціально-економічний устрій [6; 5] та правове становище містян [4; 3; 2], й лише побіжно торкалися питань, пов'язаних зі суспільними відносинами львівського міщанства. Схожа ситуація і з іншими містами України. Обрана авторкою тема є актуальною та мало дослідженою. Вивчення її проблематики вимагає опрацювання великої кількості архівних матеріалів, які не завжди дають вичерпні відповіді на всі поставлені дослідником запитання.

Рецензована монографія Ольги Гуль є наслідком багаторічної праці авторки в архівах України та Польщі. Основу широкої джерельної бази дослідження складають міські книги Львова (Центральний державний історичний архів України у Львові), книги Львівського та Белзького ґродських судів (Центральний державний історичний архів України у Львові), книги Коронної метрики (Головний архів давніх актів у Варшаві), метрична книга Львівського кафедрального костелу за 1554—1591 рр. (Національний заклад імені Оссолінських у Вроцлаві), книги Вищого суду німецького права на замку в Кракові та актові книги місцевого магістрату (Національний архів м. Кракова). Серед них вагоме місце посідають актові книги м. Львова, що знаходяться в 52 фонді (Магістрат м. Львова) Центрального державного історичного архіву України у Львові.

Для Ольги Гуль, авторки статей з історії еліт Львова ранньомодерної доби, «Львів у XVI столітті: місто конфліктів та порозумінь» є першою монографією в науковому доробку і доповненою версією успішно захищеної нею дисертації.

У вступі О. Гуль подала коротку характеристику ранньомодерної доби в цілому та обґрунтувала хронологічні межі своєї монографії. Крім того, авторка охарактеризувала джерельну базу та історіографію теми дослідження. Огляд літератури подано за хронологічним принципом, починаючи зі середини XIX ст. Слід відзначити добре знання авторки крім української також польської історіографії з досліджуваної проблематики. Також дослідниця до-

цільно обґрунтувала використані при написанні монографії терміни «конфлікт» та «місто».

Перший розділ книги присвячено суспільству Львова XVI ст. Авторка охарактеризувала кількісний та релігійно-етнічний склад населення міста й передмість, а також подала соціальну, правову структуру та професійну зайнятість львівського міщанства. Крім того, дослідниця розглянула три колегії, які формували владу у тогочасному Львові — міську раду, судову лаву та зібрання поспільства.

На підставі проведеного аналізу джерел та літератури дослідниця дійшла висновку, що жодна з етнічних груп, які населяли Львів у XVI ст., не мала абсолютної переваги, хоча поляки й склали більшість у середмісті (с. 50). Розглядаючи соціальну структуру та професійну зайнятість львівського міщанства авторка, відштовхуючись від схеми соціальної структури, прийнятої польськими дослідниками, поділила його на три суспільні верстви — патриціат, поспільство та плебс (с. 50). У міському плебсі О. Гуль відзначила дві групи: до першої віднесла осіб без міського громадянства — слуг, комірників, найманих працівників, цехових челядників та учнів і т. д., до другої — жебраків, безхатків, дітей-сиріт, калік, повій та ін. (с. 51—52). Також авторка доречно зазначила, що такий поділ населення Львова є умовним (с. 53).

Щодо професійної зайнятості львівського міщанства, то в монографії проаналізовано суспільно-професійні групи мешканців міста, задіяних в трьох сферах діяльності: торгівельній (купців, багатих крамарів, ятківників і перекупників), ремісничій та сфері послуг.

Також авторка висвітлила у монографії питання самоврядування та владної еліти. Розглянуто склад та порядок виборів членів міської ради, її юрисдикцію а також вибори вїта та членів лавничого суду, справи які належали до компетенції лави. Охарактеризовано третю гілку міської влади — збори суспільства та канцелярію з іншими урядами міста. Окрему увагу О. Гуль приділила особистостям, які формували владну еліту. При цьому дослідниця проаналізувавши 80 осіб, що входили упродовж XVI ст. до складу ради, виокремила родини, представники яких впродовж двох чи навіть трьох поколінь формували міську владу.

Разом з тим, окремі твердження авторки потребують уточнень. Зокрема, це стосується пояснення

причин найменшої схильності до асиміляції євреїв Львова. Так, дослідниця звернула увагу лише на дві з них: правовий контекст — оскільки євреї не могли бути громадянами міста і користуватися привілеями та заборона укладання мішаних шлюбів (с. 42). Хоча найважливішою причиною, все ж, залишалася релігійна приналежність цієї етнічної групи. Євреям легше було зберегти свою культурну ідентичність, оскільки вони своєю мовою та культурою суттєво відрізнялися від домінуючого польського етносу. Українцям у цьому плані було важче з огляду на культурну взаємодію між українцями і поляками.

У другому розділі «Суспільні конфлікти у першій половині XVI ст.» розглянуто виступ міщан 1519 р., конфлікт в середині міської влади у 1520—1526 рр., суперечки між міською радою і старостами, а також міжкорпоративні конфлікти та протистояння економічному ґрунті зумовлені багатоетнічністю мешканців Львова.

В результаті опрацювання архівних матеріалів дослідниця дійшла висновку, що основною вимогою представників поспільства у випадку виступу 1519 р. було право контролювати міські фінанси (с. 103), в результаті важливим досягненням поспільства Львова стало створення в першій половині XVI ст. інституції (уряду лонгера та колегії «десяти мужів»), які контролювали фінансову діяльність ради (с. 111).

Зважаючи на те, що вплив на становище Львова в першій половині XVI ст. мали такі чинники, як зміна геополітичної ситуації в Центрально-Східній Європі та стихійні лиха, не дивно є концентрація суспільних конфліктів в зазначений період. Але поряд зі загостренням непорозумінь, і як наслідок — активізацією боротьби невдоволених своїм становищем міщан, в середовищі міського суспільства спостерігаються тенденції до порозумінь і компромісів.

Останній, третій розділ монографії «Львів як арена конфліктів у другій половині XVI ст.» висвітлює суспільний виступ 1576—1577 рр., боротьбу українців та вірмен за зрівняння в правах з католицьким населенням Львова та протистояння євреїв і католицьких міських громад.

Хоча в першій половині XVI ст. й були помітними позитивні вирішення конфліктів у місті, все ж залишалася чимало невирішених проблем між поспільством та радою, які досягли свого апогею у 1570-х роках і спровокували новий великий суспіль-

ний виступ. Дослідниця припустила, що така рішучість та впевненість представників львівського поспільства була зумовлена, серед іншого, й обізнаністю останніх про позитивне вирішення конфліктів в інших осередках (с. 130).

Зазначимо, що не зважаючи на правові та економічні конфлікти, які відбувалися у Львові XVI ст. співіснування тут різних етносів відчутно зблизило їх у багатьох сферах життя. Кожна громада в місті мала селитися у своїх кварталах, але в кожному з них проживали, хоч і в меншому співвідношенні представники інших етнічних груп. Повсякденні правові, економічні та культурні інтереси різноетнічних мешканців міста перетинались, створюючи ґрунт для формування спільного досвіду.

До вагомих переваг монографії О. Гуль належить порівняльний аналіз львівського міщанства з міськими спільнотами тогочасних європейських міст та особливим акцентом на міста Корони Польської. Крім того, дослідниця вдало доповнила книгу доречними ілюстраціями: схемами, таблицями, малюнками, фотографіями документів а також додатками.

На завершення додамо кілька міркувань щодо змісту книги загалом. Гортаючи сторінки книги, ми зустрічаємо біографії тогочасних міщан та мешканців Львова. Відповідно, перед нами постає міщанство великого міста з його правовими, релігійними, міжкорпораційними та економічними інтересами. Разом з тим, в монографії відсутній огляд побутових конфліктів, які повніше розкрили б розуміння цінностей та ідеалів в житті міщанина та етнопсихологічних характеристик міщанства XVI століття.

Втім, зазначені зауваження не впливають на наукову вагу тексту та його значення для подальших досліджень у сфері історичної урбаністики. Після прочитання монографії залишається позитивне вра-

ження, адже проведене авторкою дослідження охоплює цікавий і ще досі мало вивчений період, який на сторінках книги постає перед нами в динамічному ключі подій, суперечок та компромісів, що відбувалися в середовищі тогочасної міської спільноти Львова.

1. Долинська М. *Львів: простір і мешканці (історико-урбаністичний нарис)*. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2006. 92 с.
2. Зяць О. *Громадяни Львова XIV—XVIII ст. правовий статус, склад, походження*. Київ; Львів: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, 2012. 558 с.
3. Капраль М. *Національні громади Львова XVI—XVIII ст. (соціально-правові взаємини)*. Львів: Піраміда, 2003. 440 с.
4. Капраль М. Привілеї національних громад Львова XV—XVIII ст. (історико-джерелознавчий огляд). *Привілеї національних громад міста Львова (XV—XVIII ст.)*. Львів: Документальна скарбниця Львова; Львівський національний університет ім. І. Франка; Львівське відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України; Інститут сходознавства ім. А. Кримського НАН України, 2000. С. 5—7.
5. Капраль М. Привілеї та статuti ремісничих цехів і купецьких корпорацій Львова XV—XVIII ст. (Історико-правовий нарис). *Економічні привілеї міста Львова XV—XVII ст.: привілеї та статuti ремісничих цехів і купецьких корпорацій*. Львів: Піраміда, 2007. С. V—LI.
6. Кісь Я. *Промисловість Львова у період феодалізму: XIII—XIX ст.* Львів: Видавництво Львівського університету, 1968. 224 с.
7. Крип'якевич І. *Історичні проходи по Львові*. Львів: Каменярь, 1991. 167 с.
8. Овсійчук В. *Архітектурні пам'ятки Львова*. Львів: Каменярь, 1969. 171 с.
9. Łoziński W. *Sztuka lwowska w XVI i XVII wieku. Architektura i rzeźba*. Lwów: z drukarni Władysława Łozińskiego, nakładem księgarni H. Altenberga, 1898. 228 s.